

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра журналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
ЧНУ ім. П. Могили
Котляр Ю.В.

« 31 » 08 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ
(СК АНГЛ. МОВОЮ)»

Галузь знань   03 «Гуманітарні науки»
Спеціальність   032 «Історія та археологія»

Розробник

Завідувач кафедри історії

Завідувач кафедри спеціальності

Гарант освітньої програми

Декан факультету політичних наук

Т.в.о. директора НН ІПО

Начальник НМВ

Соловйова А.С.

Міронова І.С.

Міронова І.С.

Підберезних І.Є.

Хмель А.О.

Каблуча В.І.

Шкірчак С.І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Європейська інтеграція: історичний контекст (СК англ. мовою)	
Галузь знань	03 Гуманітарні науки	
Спеціальність	032 Історія та археологія	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Історія та археологія	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	5	
Навчальний рік	2022-23 н. р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	10	13, 14
Загальна кількість кредитів ЄКТС/ годин	5,5 кредитів / 165 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	Всього – 165 годин	Всього – 165 годин
	18 годин 36 годин	8 годин 10 годин
	111 годин	147 годин
Відсоток аудиторного навантаження	33%	11%
Мова викладання	англійська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	іспит	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Європейська інтеграція: історичний контекст (СК англ. мовою)» охоплює проблеми європейської інтеграції, становлення та розвитку Європейського Союзу та перспектив, його розширення на сучасному етапі. Важливе місце в структурі курсу займають інституційні аспекти європейської інтеграції, реформування інститутів ЄС після розширення. Курс також актуальний в контексті утвердження Україною своєї європейської ідентичності й з'ясування перспектив європейської інтеграції України. Предметом вивчення навчальної дисципліни є історичні, концептуальні, інституційно-структурні засади функціонування Європейського Союзу.

Метою викладання навчальної дисципліни є комплексне висвітлення проблематики європейської інтеграції в історичному, теоретичному і практичному спектрах аналізу.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни є:

- знайомство з основними історичними етапами становлення ЄС, культурно-цивілізаційними чинниками інтеграційних процесів;
- висвітлення теоретичних інтерпретацій європейської інтеграції;
- розкриття інституційної структури Європейського Союзу, функцій і ролі головних інституцій ЄС;
- представлення моделей розробки і прийняття рішень в Європейському Союзі;
- висвітлення ролі Європейського Союзу як учасника світової політики;
- розкриття принципів формування і моделей зовнішньої політики ЄС;
- визначення головних проблем реалізації євроінтеграційних прагнень України.

Очікувані результати навчання:

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- Сутність та природу інтеграції в контексті глобалізаційних процесів, передумови, чинників та види інтеграційних процесів;
- Шляхи формування європейської культури, основні цінності європейської цивілізації;
- Основні концепції та механізми європейської інтеграції;
- Етапи розширення Європейського Союзу, та їх особливості;
- Сутність процесів, перспектив та наслідків сучасних інтеграційних процесів і місця в них України.

має вміти:

- Аналізувати установчі документи Європейського Союзу, принципи формування та структуру і повноваження його інститутів;
- Самостійно оцінювати процеси поглиблення європейської інтеграції, розширення Європейського Союзу;
- Прогнозувати наслідки процесів, що відбуваються у політичній сфері європейського простору: глобалізації, політичних конфліктів тощо;
- Аналізувати правові та інституціональні виміри співробітництва України та ЄС;
- Прогнозувати та аналізувати перспективні та ризиковані шляхи інтеграції України в європейський простір;
- Критично осмислювати запропоновані концепції й публікації;
- Аналізувати, інтерпретувати і створювати наукові тексти з даної тематики;
- Представляти свої ідеї, дискутувати, опонувати та працювати у групі.

Компетентності навчальної програми

«Європейська інтеграція: історичний контекст (СК англ. мовою)»:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК06. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК12. Здатність представити складну інформацію у стислій усній та письмовій формі.

Спеціальні (фахові, предметні):

СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.

СК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

Програмні результати навчання:

ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

ПР03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.

ПР04. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.

ПР05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

ПР09. Здійснювати викладацьку діяльність у закладах вищої освіти на основі сучасних освітніх технологій, а також принципів і практик європейських країн.

ПР11. Вміти презентувати написані тексти та робити презентації усно різної довжини та складності українською або іноземною мовами.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів. Історико-культурні витоки європеїзму	2	4	12
2	Тема 2. Зародження та розвиток ідей європейської єдності. Європейська ідентичність. Теоретичні моделі європейської інтеграції	2	4	14
3	Тема 3. Еволюція інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни	2	4	14
4	Тема 4. Становлення спільного європейського економічного простору. Особливості політичного проектування Європи. Європейські цінності	4	8	30
5	Тема 5. Інституціональна основа європейської інтеграції	2	6	12
6	Тема 6. Україна та процеси Європейської інтеграції. Зовнішньополітична діяльність Європейського Союзу. Угода про Асоціацію Україна – ЄС. Євроінтеграційні перспективи України	6	10	29
	Всього за курсом	18	36	111

Заочна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Тема 1. Еволюція інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни	1	1	30
2	Тема 2. Становлення спільного європейського економічного простору. Загальна характеристика ЄС	1	1	30
3	Тема 3. Особливості політичного проектування Європи. Європейські цінності	2	2	28
4	Тема 4. Інституціональна основа європейської інтеграції	2	4	28
5	Тема 5. Україна та процеси Європейської інтеграції. Євроінтеграційні перспективи України	2	2	31
	Всього за курсом	8	10	147

4. Зміст навчальної дисципліни

Денна форма

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<i>Тема 1. Сутність інтеграції як складової частини міжнародних процесів. Історико-культурні витоки європеїзму.</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Інтеграція та співробітництво. ➤ Історичні періоди формування європейської цивілізації.
2	<i>Тема 2. Зародження та розвиток ідей європейської єдності. Європейська ідентичність. Теоретичні моделі європейської інтеграції.</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Монархічні проекти об'єднання Європи. ➤ Ідентичність як стан самототожності, самоусвідомлення, самосвідомості. Європейська ідентичність. ➤ Культурна єдність Європи як передумова формування спільного економічного та політичного порядку. ➤ Європейськість. ➤ Проблеми європейської інтеграції у світлі сучасних політологічних і соціологічних досліджень.
3	<i>Тема 3. Еволюція інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни.</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Передумови інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни. ➤ Європейський рух і створення Ради Європи. ➤ Інтеграція як спосіб подолання конфліктності на європейському контенті. ➤ План Маршалла (1948) та початок європейської економічної інтеграції.
4	<i>Тема 4. Становлення спільного європейського економічного простору. Особливості політичного проектування Європи. Європейські цінності</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Римські договори. ➤ Поетапний перехід до спільного ринку. ➤ Заснування основних європейських інституцій. ➤ Економічні та енергетичні кризи. ➤ Підписання Шенгенської угоди про відміну паспортного й візового контролю на кордонах між країнами ЄЕС. ➤ Етапи розширення ЄС. ➤ Три етапи та опори в розвитку ЄС. ➤ Декларація про створення європейського союзу і розширення інтеграції та політичного співробітництва в Європі. ➤ Програма Європейського політичного співробітництва (ЄПС). ➤ Маастрихтський договір і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз (ЄС). ➤ Прийняття Конституції Європейського Союзу та криза її ратифікації. ➤ Лісабонський договір (2009 р.).
5	<i>Тема 5. Інституціональна основа європейської інтеграції.</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Інститути європейських спільнот та ЄС. ➤ Особливості політико-правових систем країн ЄС та їх вплив на формування інститутів ЄС.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Структура, повноваження, принципи формування та функції сучасних інститутів ЄС. ➤ Процес прийняття рішень в органах ЄС. ➤ Реалізація регіональної політики в ЄС.
6	<p><i>Тема 6. Україна та процеси Європейської інтеграції. Зовнішньополітична діяльність Європейського Союзу. Угода про Асоціацію Україна – ЄС. Євроінтеграційні перспективи України.</i></p> <p>Зовнішньополітична діяльність Європейського Союзу</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Концептуальні засади зовнішньополітичної діяльності ЄС. ➤ Особливості реалізації євроатлантичної взаємодії: ЄС-США – відносини ad hoc. ➤ Нормативні засади та інституційні механізми реалізації спільної зовнішньої та політики безпеки ЄС. <p>Інтеграційні механізми у здійсненні зовнішньої політики ЄС. Укладення угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (1994).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Пріоритетність європейського вектору інтеграції України. ➤ Невідповідність економічної та політичної систем України системним вимогам ЄС та Копенгагенським умовам. ➤ ЄС як інвестор та торговельний партнер України. ➤ Ідентичність України та процеси європейської інтеграції.

4.2. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1	<p><i>Тема 1. Європейська інтеграція у спектрі концептуально-методологічних підходів (2 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інтеграція як невід’ємна ознака розвитку та функціонування людських спільнот: сутність та передумови. 2. Взаємозалежність як чинник інтеграційних процесів у світі. 3. Розвиток інтеграційних процесів в контексті глобалізації. Види інтеграції. Формальна та неформальна інтеграція. 4. Імперія як форма політичної інтеграції.
2	<p><i>Тема 1. Цивілізаційні чинники європейської єдності (2 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток європейської ідеї в Середньовіччі. Вплив економічних чинників на європейські проекти XVII-XIX ст. 2. Республіканські проекти об’єднання Європи в добу буржуазних революцій. 3. Вплив Першої світової війни на ідею єдиної Європи. Панєвропейський рух. 4. Рух Опору та європейська ідея.
3	<p><i>Тема 2. Основні теоретичні концепції європейської інтеграції (4 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Федералістські теорії. 2. Функціоналізм як концепція євроінтеграції. 3. Концептуальні основи неофункціоналізму, транзакціоналізму та міжурядового підходу. 4. Інституціоналізм та його напрями. Концептуальні основи конструктивізму. 5. Багаторівневе («мережеве») управління у Європейському Союзі.
4	<p><i>Тема 3. Етапи становлення Європейського Союзу (4 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови економічної інтеграції в повоєнній Європі. Три опори політичної інтеграції в Європі. 2. Маастрихтський договір і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз (ЄС). 3. Роль Амстердамського договору в розвитку «третьої опори». 4. Лісабонський договір (2009 р.) та його значення для подальшого розвитку та розширення Європейського Союзу.

5	<p><i>Тема 4. Ухвалення рішень в Євросоюзі (4 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правові засади процедурних механізмів в ЄС. 2. Моделі прийняття рішень в ЄС. Процедурні особливості реалізації моделей. 3. Комітетна система ЄС як механізм сприяння ефективному здійсненні політики і забезпечення контролю держав-членів над процесом. 4. Багаторівневе урядування і механізми легітимації рішень в ЄС.
6	<p><i>Тема 5. Спільні політики ЄС (4 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Регіональна політика Європейського Союзу. Статус регіонів в ЄС. 2. Спільна торговельна політика. Розподіл повноважень між інституціями ЄС та державами-членами в рамках реалізації спільної торговельної політики. 3. Енергетична політика ЄС. 4. Освітня політика ЄС та європейська освітня інформаційна мережа. 5. Принципи та інституційні засади функціонування спільної екологічної політики ЄС.
7	<p><i>Тема 5. Інституції Євросоюзу (6 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Головування в ЄС: принципи ротації держав-членів. Склад та організація роботи Ради ЄС. 2. Європейський Парламент. 3. Принципи функціонування Європейської Комісії. 4. Структура та компетенції Суду Європейського Союзу. 5. Фінансові установи. Прерогативи Рахункової Палати. 6. Дорадчі органи Євросоюзу: Соціально-економічний комітет і Комітет Регіонів. 7. Повноваження Європейського Омбудсмана. Функції та завдання Європолу.
8	<p><i>Тема 6. Зовнішньополітична діяльність Європейського Союзу (4 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Концептуальні засади зовнішньополітичної діяльності ЄС. 2. Особливості реалізації євроатлантичної взаємодії: ЄС-США – відносини ad hoc. 3. Нормативні засади та інституційні механізми реалізації спільної зовнішньої та політики безпеки ЄС. 4. Інтеграційні механізми у здійсненні зовнішньої політики ЄС.
9	<p><i>Тема 6. Україна та процеси Європейської інтеграції. Угода про Асоціацію Україна – ЄС. Євроінтеграційні перспективи України (6 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови європейського вибору. Європейська ідентичність України. 2. Еволюція відносин Україна – ЄС. Укладення угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС(1994). 3. Угода про асоціацію Україна-ЄС 4. Російський чинник у європейській інтеграції України. Пріоритетність європейського вектору інтеграції України. 5. Регіональне та транскордонне співробітництво України з ЄС. Невідповідність економічної та політичної систем України системним вимогам ЄС та Копенгагенським умовам 6. Європейські перспективи України.

Заочна форма

4.1.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<p><i>Тема 1. Еволюція інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Передумови інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни. ➤ Європейський рух і створення Ради Європи. ➤ Інтеграція як спосіб подолання конфліктності на європейському контенті. ➤ План Маршалла (1948) та початок європейської економічної інтеграції.

2	<p><i>Тема 2. Становлення спільного європейського економічного простору.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Римські договори. ➤ Поетапний перехід до спільного ринку. ➤ Заснування основних європейських інституцій. ➤ Економічні та енергетичні кризи. ➤ Підписання Шенгенської угоди про відміну паспортного й візового контролю на кордонах між країнами ЄС. ➤ Етапи розширення ЄС.
3	<p><i>Тема 3. Особливості політичного проектування Європи. Європейські цінності</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Три етапи та опори в розвитку ЄС. ➤ Декларація про створення європейського союзу і розширення інтеграції та політичного співробітництва в Європі. ➤ Програма Європейського політичного співробітництва (ЄПС). ➤ Маастрихтський договір і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз (ЄС). ➤ Прийняття Конституції Європейського Союзу та криза її ратифікації. ➤ Лісабонський договір (2009 р.).
4	<p><i>Тема 4. Інституціональна основа європейської інтеграції.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Інститути європейських спільнот та ЄС. ➤ Особливості політико-правових систем країн ЄС та їх вплив на формування інститутів ЄС. ➤ Структура, повноваження, принципи формування та функції сучасних інститутів ЄС. ➤ Процес прийняття рішень в органах ЄС. ➤ Реалізація регіональної політики в ЄС.
5	<p><i>Тема 5. Україна та процеси Європейської інтеграції. Євроінтеграційні перспективи України.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Укладення угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (1994). ➤ Пріоритетність європейського вектору інтеграції України. ➤ Невідповідність економічної та політичної систем України системним вимогам ЄС та Копенгагенським умовам. ➤ ЄС як інвестор та торговельний партнер України. <p>Ідентичність України та процеси європейської інтеграції.</p>

4.2.1. План практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1	<p><i>Тема 1. Етапи становлення Європейського Союзу (1 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови економічної інтеграції в повоєнній Європі. Три опори політичної інтеграції в Європі. 2. Маастрихтський договір і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз (ЄС). 3. Роль Амстердамського договору в розвитку «третьої опори». 4. Лісабонський договір (2009 р.) та його значення для подальшого розвитку та розширення Європейського Союзу.

2	<p><i>Тема 2. Ухвалення рішень в Євросоюзі (1 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правові засади процедурних механізмів в ЄС. 2. Моделі прийняття рішень в ЄС. Процедурні особливості реалізації моделей. 3. Комітетна система ЄС як механізм сприяння ефективному здійсненні політики і забезпечення контролю держав-членів над процесом. 4. Багаторівневе урядування і механізми легітимації рішень в ЄС.
3	<p><i>Тема 3. Спільні політики ЄС (2 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Регіональна політика Європейського Союзу. Статус регіонів в ЄС. 2. Спільна торговельна політика. Розподіл повноважень між інституціями ЄС та державами-членами в рамках реалізації спільної торговельної політики. 3. Енергетична політика ЄС. 4. Освітня політика ЄС та європейська освітня інформаційна мережа. 5. Принципи та інституційні засади функціонування спільної екологічної політики ЄС.
4	<p><i>Тема 4. Інституції Євросоюзу (4 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Головування в ЄС: принципи ротації держав-членів. Склад та організація роботи Ради ЄС. 2. Європейський Парламент. 3. Принципи функціонування Європейської Комісії. 4. Структура та компетенції Суду Європейського Союзу. 5. Фінансові установи. Прерогативи Рахункової Палати. 6. Дорадчі органи Євросоюзу: Соціально-економічний комітет і Комітет Регіонів. 7. Повноваження Європейського Омбудсмена. Функції та завдання Європолу.
5	<p><i>Тема 5. Україна-ЄС (2 год.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови європейського вибору. Європейська ідентичність України.
	<ol style="list-style-type: none"> 2. Еволюція відносин Україна – ЄС. 3. Російський чинник у європейській інтеграції України. 4. Регіональне та транскордонне співробітництво України з ЄС. 5. Європейські перспективи України.

Вимоги до підготовки семінарів та критерії оцінювання.

Кожне семінарське завдання складається з двох частин:

1. Перша основна змістовна частина семінару відбувається в форматі **захисту наочних презентацій**. На першому практичному занятті група студентів шляхом жеребкування ділиться на підгрупи, склад яких не змінюється до кінця семестру. Кожна підгрупа обирає на власний розсуд тему (з питань, які заздалегідь анонсує викладач) і готує наочну презентацію. Теми презентацій мають бути узгоджені між підгрупами, щоб запобігти дублюванню тематик презентацій. Час на захист кожної презентації визначається кількістю підгруп в студентській аудиторії.

Вимоги до структури та змісту презентацій. Презентація – це ретельно структурована інформація із зазначенням теми, плану, мети, основної частини, висновків та списку використаної літератури і джерел. Презентація має супроводжуватися наочністю: відео, фото, географічними картами, малюнками, карикатурами, музикою, таблицями, статистичними даними, тощо.

Основні вимоги до підготовки наочної презентації:

- кількість слайдів 15-25;
- наявність плану, вступу, списку використаних джерел;
- наявність ілюстрацій та наочного матеріалу;
- власне авторство презентації;
- аргументовані та логічні висновки.

Захист відбувається шляхом наочної демонстрації слайдів (за допомогою використання технічних засобів: комп'ютеру та проектору), та групової доповіді студентів, які готували

презентацію. Після кожної презентації задаються питання та ведеться обговорення питання, яке було висвітлено в презентації.

2. Друга заключна частина семінару відбувається в форматі *письмового перехресного блиц-опитування*. За 15 хвилин до завершення пари, студенти мають дати відповідь на питання, яке було висвітлено в презентації їх колег. Розподіл питань здійснюється на розсуд викладача. Кожна відповідь має бути логічно побудована, стисло (але в повній мірі) розкривати зміст питання та завершуватись авторськими висновками.

Максимальна кількість балів, яку може отримати студент на семінарі – 5 (денна форма) та 10 (заочна форма). Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання студентами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими студенти демонструють власне логічне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, розробка та захист наочних презентацій, письмові роботи, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння студентами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

5. Питання для самостійної роботи

1. Інтеграція як невід'ємна ознака розвитку та функціонування людських спільнот: сутність та передумови.
2. Поняття та види інтеграції. Формальна та неформальна інтеграція.
3. Теорії інтеграції.
4. Розвиток інтеграційних процесів в контексті глобалізації.
5. Проблеми суверенітету в теоріях інтеграції
6. Новітні моделі європейської інтеграції: «солідарного простору», «Європа змінних геометрій», «Європа концентричних кіл», «багатошвидкісної Європи».
7. Європейська ідентичність та її вплив на інтеграційні процеси.
8. Передумови інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни. Вплив воєнно-політичних, економічних та ідеологічних чинників на політичні процеси в повоєнній Європі. Промова У. Черчілля в Цюриху (1946 р.).
9. Європейський рух і створення Ради Європи. Початок холодної війни. Інтеграція як спосіб подолання конфліктності на європейському контенті.
10. План Маршалла (1948) та початок європейської економічної інтеграції (Організація європейського економічного співробітництва, Європейський платіжний союз). Воєнно-політична інтеграція (Західноєвропейський Союз).
11. Меморандум Ж. Монне та Декларація Р. Шумана 9 травня 1950 р. Роль Франції у Європейському будівництві. Де Голль та його концепція «Європа вітчизн». Франко-німецьке зближення.
12. Три опори політичної інтеграції в Європі.
13. Маастрихтський договір і трансформація європейських спільнот в Європейський Союз (ЄС). Політична система Європейського Союзу.
14. Ідея єдиної Європи, її розвиток та роль в сучасних євроінтеграційних процесах.
15. Цивілізаційні та географічні межі Європи.
16. Критерії європейської ідентичності. Спільний культурний простір як контекст об'єднавчих та інтеграційних процесів в Європі.
17. Співвідношення європейської, національної та регіональної ідентичності в Європі та їх

вплив на інтеграційні процеси.

18. Проекти об'єднання Європи.
19. Ідея «Пан-Європи» та розвиток панєвропейського руху.
20. Ідея федералізму в європейській інтеграції.
21. Перші європейські співтовариства та їхні інститути
22. Позиція Великої Британії в євроінтеграційних процесах. Вступ Великої Британії в ЄЕС.
23. Плани політичної інтеграції в Європі в 60-х рр. та причини їхньої невдачі.
24. Розвиток системи європейського політичного співробітництва в 70-х рр.
25. Єдиний європейський акт та поглиблення політичної інтеграції в Європі.
26. Особливості політичної системи Європейського Союзу.
27. Типи ухвал та правових актів в Європейському Союзі.
28. Процедури прийняття рішень в ЄС.
29. Членство в ЄС. Умови та види членства.
30. Основні інститути ЄС. Загальна характеристика
31. Європарламент: структура, формування та функції.
32. Європейська комісія: формування, структура та функції
33. Європейська Рада: формування, структура та функції.
34. Суд європейських співтовариств.
35. Розподіл повноважень серед інститутів ЄС.
36. Значення Маастрихтської угоди в поглибленні політичної інтеграції в Європі.
37. Європейське громадянство. Співвідношення національного та європейського громадянства.
38. Формування спільного ринку та економічні свободи.
39. Створення європейської монетарної системи.
40. Бюджетна політика в ЄС.
41. Розвиток регіоналізму в ЄС. Комітет регіонів
42. Спільна екологічна політика.
43. Спільна торговельна політика.
44. Енергетична політика ЄС.
45. Освітня політика в ЄС.
46. Концептуальні засади зовнішньополітичної діяльності Європейського Союзу. Формування нормативних засад та принципів спільної зовнішньої політики ЄС.
47. Амстердамський договір. Основні положення.
48. Хвилі розширення ЄС, їхні особливості. Напрями реформування інститутів.
49. Нормативно-правове забезпечення політики сусідства Євросоюзу. Моделювання форм Європейської політики сусідства.
50. Процеси розширення ЄС в к.90-х рр.
51. Середземноморський вимір та Східне партнерство.
52. Розширення ЄС як чинник його інституційного розвитку та реформування. Наслідки розширення ЄС.
53. Значення та наслідки розширення ЄС на Схід.
54. Лісабонська угода 2007 р.
55. Транскордонне співробітництво.
56. Копенгагенські критерії.
57. Розвиток ідеї Європи «різних швидкостей».
58. Розвиток субрегіональної інтеграції в Європі в рамках Вишеградської групи, Карпатського Єврорегіону, Чорноморського економічного співробітництва, Середньоевропейської угоди про вільну торгівлю, Центральноєвропейської ініціативи.
59. Новітні проекти розширення Європи: Європа «a la carte», «core Europe», Європа концентричних кіл.
60. Україна та ЄС: правова та інституційна основи відносин. Перспективи членства в ЄС для України.

5.1. Рекомендовані тематики для написання есе (передбачено тільки для денної форми)

1. Ідея спільної Європи та процеси інституційної інтеграції.
2. Розвиток панєвропейського руху в першій пол. ХХ ст.
3. Європейський федералізм: теорія чи реальність?
4. Європейська культура: між універсалізмом та європоцентризмом
5. Європейська ідентичність – заперечення чи розвиток національних ідентичностей?
6. Європейська ідея – від утопії до реальності
7. Європа та Європейський Союз: проблеми співвіднесення.
8. Толерантність та її вплив на функціонування інституційної системи ЄС.
9. Розвиток принципу субсидіарності в рамках ЄС.
10. Єдиний європейський акт та поглиблення політичної інтеграції в Європі.
11. Поглиблення європейської інтеграції та проблема державного суверенітету.
12. Розвиток громадянства Європейського Союзу.
13. Сприйняття «Іншого» в європейській культурі та проблеми міграції в сучасній Європі.
14. Чи потрібна Україні європеїзація?
15. Європейський дискурс в Україні.
16. Українсько-польські відносини в контексті розширення Європейського Союзу.
17. Сучасна «хвиля» розширення ЄС: наслідки та перспективи для України.
18. «Скарб Європи – це її ідея людини» (Дені де Ружмон) (від Magna Carta до Хартії основоположних прав людини).
19. Ставлення громадян європейських країн до розширення ЄС (за матеріалами «Eurobarometr. Public opinion the European Union»).
21. «Європа регіонів» – майбутнє Європи?
22. Центральна-Східна Європа: пограниччя, «острів» чи «середина» Європи?
23. Європа та Об'єднане Королівство. Особливість британської політики в Європі.
24. Розвиток інституціональної системи ЄС.
25. Розвиток європейського парламентаризму.
26. Переговори як основа функціонування інституційної системи ЄС.
27. Амстердамський та Ніццький договори про реформування інституцій ЄС.
28. Стереотипи в процесах європейської інтеграції. Як їх подолати?
29. Що означає бути європейцем?
30. Культурна політика Європейського Союзу: принципи та механізми реалізації.
31. Інформаційна політика Європейського Союзу. Програма «e-Europe. An Information Society For All».
32. Освітні програми ЄС (LEONARDO DA VINCI, TEMPUS, SOCRATES, ERASMUS, COMENIUS. LINGVA та ін.) та перспективи їх поширення в Україні
33. «Хвилі» розширення ЄС, їх передумови та особливості.
34. Сучасне розширення ЄС.
35. Наслідки розширення ЄС.
36. «Політика сусідства» та її вплив на інтеграційні процеси на пострадянському просторі.
37. Конституція Європейського Союзу і причини її неприйняття.
38. Лісабонська угода 2007 р. та інституційні зміни.
39. Політика ЄС стосовно України на сучасному етапі.

Вимоги до написання есе.

Написання есе є самостійною роботою студента, виконаною на основі вивчення літератури та опрацювання емпіричних джерел. Присутність та наукове обґрунтування власного погляду на тематику чи власного підходу до розв'язання проблеми є найважливішим критерієм високої оцінки есе.

Обсяг та структура:

- обсяг 7-10 ст. друкованого тексту на аркушах А4 (шрифт Times New Roman 14, інтервал 1, поля 1,5 з усіх сторін, нумерація сторінок обов'язкова);
- структура має містити: титульний аркуш із назвою теми, зміст або план, вступ (актуальність та короткий огляд стану розробленості теми), основну частину (з посиланнями в квадратних дужках), висновки, перелік найважливішої використаної літератури та джерел (вказувати використані інтернет-джерела, а не перелік сайтів).

Критерії оцінювання есе:

- обґрунтування актуальності та чітка постановка проблеми;
- аналіз та узагальнення різних точок зору на проблему (короткий історіографічний аналіз обраної проблеми);
- послідовна аргументація викладеної позиції;
- відсутність концептуальних помилок;
- більш менш повно розкриті всі аспекти обраної проблеми;
- переконливі висновки (чи пропозиції, прогнози), що логічно зумовлюються викладеним матеріалом;
- стиль написання.

При дотриманні всіх необхідних вимог до структури та змісту есе, якісного викладення матеріалу, авторських логічно побудованих висновків, мовної грамотності, даний вид роботи може бути оцінений **максимум 10 балів**.

6. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є *іспит*, який проводиться в усній формі. Контроль планується здійснювати шляхом оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях, перевірки письмових робіт (реферат, есе) та проведення атестації й іспиту за результатами вивчення курсу. Якщо студент не відвідував курс лекцій, семінарські заняття і не виконав контрольні заходи, а, отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання іспиту.

Оцінювання питань в іспитовому білеті здійснюється за принципом: у білеті три питання, перше питання у білеті оцінюється в 10 балів, друге та третє питання оцінюється в 15 балів.

Оцінювання підсумкового контролю студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації. **При цьому враховується:**

- розуміння студентами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- правильність і достатність добору історичних фактів;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Перелік запитань до іспиту

1. Інтеграція як невід'ємна ознака розвитку та функціонування людських спільнот: сутність та передумови.
2. Види інтеграції. Формальна та неформальна інтеграція.
3. Теорії інтеграції.

4. Розвиток інтеграційних процесів в контексті глобалізації.
5. Проблеми суверенітету в теоріях інтеграції.
6. Міжурядовий підхід до європейської інтеграції.
7. Новітні моделі європейської інтеграції: «солідарного простору», «Європа змінних геометрій», «Європа концентричних кіл», «багатошвидкісної Європи».
8. Ідея єдиної Європи, її розвиток та роль в сучасних євроінтеграційних процесах.
9. Три опори політичної інтеграції в Європі.
10. Ідея «Пан-Європи» та розвиток панєвропейського руху.
11. Ідея федералізму в європейській інтеграції.
12. Цивілізаційні та географічні межі Європи.
13. Критерії європейської ідентичності. Спільний культурний простір як контекст об'єднувчих та інтеграційних процесів в Європі.
14. Співвідношення європейської, національної та регіональної ідентичності в Європі та їх вплив на інтеграційні процеси.
15. Передумови інтеграційних процесів в Європі після Другої світової війни. Вплив воєнно-політичних, економічних та ідеологічних чинників на політичні процеси в повоєнній Європі.
16. План Маршалла (1948) та початок європейської економічної інтеграції (Організація європейського економічного співробітництва, Європейський платіжний союз). Воєнно-політична інтеграція (Західноєвропейський Союз).
17. Меморандум Ж. Монне та Декларація Р. Шумана 9 травня 1950 р. Роль Франції у Європейському будівництві. Де Голль та його концепція «Європа вітчизн». Франко-німецьке зближення.
18. Європейський рух і створення Ради Європи. Початок холодної війни. Інтеграція як спосіб подолання конфліктності на європейському контенті.
19. Проекти об'єднання Європи.
20. Плани політичної інтеграції в Європі в 60-х рр. та причини їхньої невдачі.
21. Розвиток системи європейського політичного співробітництва в 70-х рр.
22. Утворення Європейського Союзу. Нові сфери європейського співробітництва.
23. Політична система Європейського Союзу.
24. Типи ухвал та правових актів в Європейському Союзі.
25. Процедури прийняття рішень в ЄС.
26. Членство в ЄС. Умови та види членства.
27. Основні інститути ЄС. Загальна характеристика.
28. Європарламент: структура, формування та функції.
29. Європейська комісія: формування, структура та функції.
30. Європейська Рада: формування, структура та функції.
31. Суд європейських співтовариств.
32. Розподіл повноважень серед інститутів ЄС.
33. Формування Спільного ринку та економічні свободи.
34. Бюджетна політика в ЄС. Створення європейської монетарної системи.
35. Загальна характеристика спільних політик.
36. Спільна екологічна політика.
37. Спільна торговельна політика.
38. Енергетична політика ЄС.
39. Міграційна політика ЄС.
40. Освітня політика в ЄС.
41. Концептуальні засади зовнішньополітичної діяльності Європейського Союзу. Інституційні механізми реалізації зовнішньої політики ЄС.
42. Процедури прийняття рішень у спільній безпековій політиці ЄС.
43. Значення Маастрихтської угоди в поглибленні політичної інтеграції в Європі.
44. Субсидіарність як принцип політики ЄС.
45. Європейське громадянство. Співвідношення національного та європейського громадянства.
46. Розвиток регіоналізму в ЄС. Комітет регіонів.

47. Амстердамський договір. Основні положення.
48. Хвилі розширення ЄС, їхні особливості.
49. Розширення ЄС та напрями реформування інститутів.
50. Значення та наслідки розширення ЄС на Схід.
51. Транскордонне співробітництво.
52. Лісабонський договір та його значення для подальшого розвитку та розширення Європейського Союзу.
53. Копенгагенські критерії.
54. Нормативно-правове забезпечення політики сусідства Євросоюзу. Моделювання форм Європейської політики сусідства.
55. Інституціоналізація європейської ідентичності. Декларація про європейську ідентичність. Хартія Європейської ідентичності.
56. Конституція ЄС (проект). Причини конституційної кризи.
57. Розвиток ідеї Європи «різних швидкостей».
58. Новітні проекти розширення Європи: Європа «a la carte», «core Europe», Європа концентричних кіл.
59. Розвиток субрегіональної інтеграції в Європі в рамках Вишеградської групи, Карпатського Єврорегіону, Чорноморського економічного співробітництва, Середньоевропейської угоди про вільну торгівлю (CEFTA), Центральноєвропейської ініціативи.
60. Україна та ЄС: правова та інституційна основи відносин. Європейські перспективи для України.

Оцінювання питань в іспитовому білеті: у білеті три питання, перше питання у білеті оцінюється в 10 балів, друге та третє питання оцінюється в 15 балів.

Приклад іспитового білету

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Освітньо-кваліфікаційний рівень МАГІСТР
 Спеціальність 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ
 Семестр 10
 Навчальна дисципліна «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ:

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ (СК АНГЛ. МОВОЮ)»

ІСПИТОВИЙ БІЛЕТ № ____

1. Співвідношення європейської, національної та регіональної ідентичності в Європі та їх вплив на інтеграційні процеси.
2. Бюджетна політика в ЄС. Створення європейської монетарної системи.
3. Нормативно-правове забезпечення політики сусідства Євросоюзу. Моделювання форм Європейської політики сусідства.

Затверджено на засіданні

Кафедри історії

Протокол № _____ від _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____

Екзаменатор _____

Міронова І. С.

Соловйова А.С.

7. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	18 семінарських занять. Максимальна кількість балів на семінарі – 5 (10*5)	50
2	Написання есе	За якісне розкриття теми есе та правильне оформлення студент може отримати максимум 10 балів	10
3	Іспит	В кожному заліковому білеті по 3 питання. Перше питання у білеті оцінюється в 10 балів, друге та третє питання оцінюється в 15 балів	40
	Всього		100

Заочна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	5 семінарських занять. Максимальна кількість балів на семінарі – 10 (5*9)	50
2	Написання есе	За якісне розкриття теми есе та правильне оформлення студент може отримати максимум 10 балів	10
3	Іспит	В кожному заліковому білеті по 3 питання. Перше питання у білеті оцінюється в 10 балів, друге та третє питання оцінюється в 15 балів	40
	Всього		100

Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінюватися може виконання студентами будь-яких навчальних завдань, під час роботи над якими студенти демонструють власне історичне мислення: розгорнуті і стислі усні відповіді, підготовка та захист наочних презентацій, письмові роботи, доповіді, реферати, виступи в дискусіях тощо.

При цьому враховується:

- розуміння студентами взаємозв'язків між історичними подіями, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні факти;
- самостійність мислення;
- використання різних джерел історичних знань, з розумінням їх особистостей, умінням їх характеризувати і оцінювати;
- правильність і достатність добору історичних фактів для розв'язування поставлених викладачем завдань;
- чіткість і завершеність викладу;
- мовна грамотність.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
67-74	D	задовільно
60-66	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Рекомендовані джерела інформації

Базова література

1. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник / М. Р. Аракелян, М.Д.Василенко. – О. : Фенікс, 2012. – 390 с.
2. Бояр А. Торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС : регулювання зовнішньої торгівлі та конкуренції в умовах єдиного ринку ЄС: підручник / А. Бояр; [за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудика. – К. : Міленіум, 2008. – 384 с.
3. Галик В.М. Україна в Європі і світі : навч. посіб. + компакт-диск. / В.М. Галик – К., 2013. – 364 с.
4. Горюнова Є.Л. Євроінтеграція : навч. посіб. – К. : Академвидав, 2013. – 224с.
5. Європейський Союз : Історія і засади функціонування : навч. посіб. – 2-ге вид., виправ. і доп. / Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. – К., 2012. – 759 с.
6. Грицяк І.А. Правова та інституційна основи Європейського Союзу : підручник / І. А. Грицяк, В. В. Говоруха, В. Ю. Стрельцов. – Х. : Магістр, 2009. – 620 с.
7. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01): хрестоматія / упоряд. Б. В. Бабіна. – О. : Фенікс, 2012. – 294 с.
8. Комарова Т. В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: монографія / Т. В. Комарова. – Х.: Право, 2010. – 360 с.
9. Кривцова В.В. Теорії та стратегії європейської інтеграції: навч. посіб. / В. М. Кривцова; [за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудика]. – К. : Міленіум, 2009. – 140 с.
10. Лозо В. І. Становлення і розвиток правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу / В. І. Лозо. – Х. : Право, 2008. – 251 с.
11. Шамбровський Г.О. Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб. / Г.О. Шамбровський. – К. : Знання, 2011. – 187 с.
12. Право Європейського Союзу : навч. посіб. / за ред. В. М. Бесчастного. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2011. – 366 с.
13. Право Європейського Союзу : навч. посіб. / за ред. Р. А. Петрова. – 4-те вид., змін. і допов. – К.: Істина, 2011. – 376 с.
14. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
15. Право Європейського Союзу. Особлива частина (з урахуванням положень Лісабонського Договору) : навч. посіб. / за ред. : М. Р. Аракеяна, О. К. Вишнякова. – К. : Істина, 2010. – 528 с.
16. Прокопенко Л.Л. Вступ до європейської інтеграції: навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко; [за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудика]. – К. : Міленіум, 2009. – 333 с.
17. Стрельцов В. Ю. Європейська економічна інтеграція: навч. посіб. / В. Ю. Стрельцов ; [за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудика]. – Харків : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – 148 с.
18. Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем : навч. посіб. / за ред. Л. Д. Чекаленко. – К. : Дип. акад. України при МЗС України, 2013. – 624
19. Чугаєв О. А. Валютна інтеграція в Європейському Союзі : навч. посіб. / О. А. Чугаєв. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 191 с.

Наукова література

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи : монографія / В. Андрущенко. – К.: Знання України, 2011. – 1009 с.
2. Байковський П. Інституційна та соціокультурна складова проблеми «дефіциту демократії» в ЄС / П. Байковський. – Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2012. – Випуск 30. – С. 103–112.

3. Байковський П. Механізми впливу політичних партій на процес прийняття рішень в Європейському Союзі / П. Байковський, І. Зінько // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. – С. 154-167.
4. Балух В. О. Історія античної цивілізації. В 3-х т. Т. 1. Стародавня Греція / В.О. Балух. – К.: Вид-во: Наші книги, 2007. – 656 с.
5. Беренд І.Т. Європа від 1980 року / І.Т. Беренд; [пер. з англ. А. Іщенко]. – К.: Наука, 2010. – 348 с.
6. Бурдяк В. Вплив громадянського суспільства країн-членів Європейського Союзу на формування регіональної політики / В.І. Бурдяк, А.О. Жуковська // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2012. – № 5 (157). – С. 5-13.
7. Бурдяк І. Політика постсоціалістичних України і Болгарії в руслі європейської інтеграції та системи безпеки // Дриновський збірник. – Т. IV. – Академічне видавництво ім. проф. Марина Дринова. – Харків – Софія. – 2011. – С. 385-399.
8. Винайдення традиції / за ред. Е. Гобсбаума та Т. Рейнджера. 2-ге вид., випр. – К.: Ніка-Центр. – 2010. – 448 с.
9. Віднянський С.В. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов. – К.: Інститут історії України, 2009. – 376 с.
10. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ століття / Ж.-П. Віллем; [пер. з фр. Д. Каратеев]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА. – 2006. – 331 с.
11. Вінникова Н.А. Питання демократичної легітимності в сучасному європейському теоретичному дискурсі / Н.А. Вінникова // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна «Питання політології». – Харків, 2009. – № 861. – С. 18 – 28.
12. Вінникова Н.А. Фракціоналізація ухвалення рішень в Європейському Союзі / Н.А. Вінникова // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: Збірник наукових праць / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2015. – Вип. 1 (9). – Ч. 2. – С.24–34.
13. Вояковський Д. Ментальні кордони в Європі без кордонів / Д. Вояковський; [пер. з польськ.]. – К.: Ніка-Центр. – 2012. – 320 с.
14. Герман М. Сучасні підходи до дослідження євро інтеграційних процесів постсоціалістичних суспільств // Політологічні та соціологічні студії: Т. XI. Теорія та історія політичної науки: світовий та національний досвід: зб. наук.праць / наук. ред. А.М. Круглашов. – Чернівці : Букрек, 2012. – С.501-512.
15. Герман М. Теорії соціального капіталу в аналітичній перспективі вивчення євроінтеграційних процесів / М. Герман // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. – 2011. – №4. – С. 54-63.
16. Гібернау М. Ідентичність націй / М. Гібернау; [пер. з англ. П. Ташук]. – К.: Темпора, 2012. – 303 с.
17. Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; [пер. з англ. Т. Цимбала]. – К.: Ніка-Центр. – 2012. – 400 с.
18. Деркач М. Міграційні процеси в Європейському Союзі: кордони, безпека, інтеграція / М. Деркач // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. – С. 234-241.
19. Європейський Союз і світова політика / за ред. Е. Гембл, Д. Лейн; [пер. з англ. О. Насика]. – К.: «Наука», 2011. – 360 с.
20. Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. Доповідь Групи видатних осіб Ради Європи / [Пер. з англ.] – Львів : Літопис, 2011. – 112 с.
21. Зидентоп Л. Демократія в Європі / Л. Зидентоп. – М.: Логос, 2001. – 360 с.
22. Кремень В. Україна: ідентичність у добу глобалізації / В. Кремень, В. Ткаченко. – К.: Знання, 2013. – 415 с.

23. Круглашов А. Сучасні теоретичні інтерпретації євроінтеграційних процесів постсоціалістичних суспільств / А. Круглашов, М. Герман // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. – С.15-31.
24. Культурно-цивілізаційний простір Європи і Україна: особливості становлення та сучасні тенденції розвитку : колективна монографія / за ред. А.І. Кудряченко // Інститут європейських досліджень НАН України. – К.: Університет «Україна», 2012 р. – 405 с.
25. Лендъел М.О. Субсидіарність як принцип соціально-політичної організації: теоретичні витoki та українські перспективи / М.О. Лендъел // Вісник МДУ. Серія: Історія. Політологія. Збірник наук. праць. – Вип. 12. – Маріуполь. – 2015. – С. 211-217
26. Мак-Ніл В. Сходження Заходу. Історія людської спільноти / В. Мак-Ніл; [пер. з англ.]. – 2-ге вид., випр. К.: Ніка-Центр. – 2011. – 960 с.
27. Мельниченко Б.Б. Політико-правові перетворення в Центрально-Східній Європі наприкінці ХХ ст. (на матеріалах Польщі, Чехії та Словаччини): монографія / Б.Б. Мельниченко. – Львів: ЛьвДУВС, 2012. – 204 с.
28. Мельничук І. Еволюція основних теоретико-методологічних підходів до вивчення сутності інтеграційних процесів у сучасному світі / І. Мельничук // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. – С.46-59.
29. Мислюк Ю.В. Модель інтеграції країн Центрально-Східної Європи до Європейського Союзу / Ю.В. Мислюк // Панорама політологічних студій: Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 9. – 2012.
30. Мінк Ж. Європа та її болісні минувшини / Ж. Мінк, Л. Неймайер; [пер. з фр. Є. Марічева]. – К.: «Ніка-Центр». – 2009. – 272 с.
31. Недокус І. Територіальна реорганізація та «раціоналізація» місцевого управління в країнах Європейського Союзу / І. Недокус // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013.– С.167-179.
32. Норман Д. Європа. Історія / Д. Норман. – К.: Видавництво: Основи, 2012. – 1464 с.
33. Пелікан Я. Ідея Університету. Переосмислення / Я. Пелікан. – К. : Вид-тво: Дух і Літера, 2009. – 360 с.
34. Прохорова В.М. Європейський досвід щодо формування регіональної політики / В.М. Прохорова // Наука й економіка. – 2014. - №2 (34). – С.186-191.
35. Рибак О. Методологічні принципи вимірювання політичних ризиків функціонування інститутів ЄС / О. Рибак // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013.– С. 107-118.
36. Савка О.В. Регіональна політика Польщі – уроки для України / О.В. Савка // Вісник МДУ. Серія: Історія. Політологія. Збірник наук. праць. – Вип. 12. – Маріуполь. – 2015. – С. 277-283.
37. Тешке Б. Миф о 1648 годе: класс, геополитика и создание современных международных отношений / Б. Тешке; [пер. с англ. Д. Кралечкина]. – М.: Изд. Дом. Гос. ун- та – Высшей школы экономики, 2011. – 416 с.
38. Ткаченко І. Громадянське суспільство і Європейський Союз: функціонування і співпраця / І. Ткаченко // Віче. – 2015. – №2. – С. 15-19.
39. Ткаченко І. Громадянське суспільство і Європейський Союз: функціонування і співпраця / І. Ткаченко // Віче. – 2015. – №2. – С. 15-19.
40. Тодоріко А. Політична довіра як чинник інституціональної ефективності ЄС / А. Тодоріко // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013.- С.214-222.
41. Трагнюк О.Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи в ЄС) / О.Я. Трагнюк. – Державне будівництво та місцеве самоврядування. – №22. – 2011. – С. 86-95.

42. Трагнюк О.Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи в ЄС) / О.Я. Трагнюк. – Державне будівництво та місцеве самоврядування. – №22. – 2011. – С. 86–95.
43. Україна в Європі: контекст міжнародних відносин / за ред. А. І. Кудряченка. – К.: Фенікс, 2011. – 632 с.
44. Фішер Й. Історія повертається. Світ після 11 вересня і відродження Заходу / Й. Фішер; [пер. з нім. І. Андрущенко]. – К.: Темпора, 2013. – 536 с.
45. Шамбровський Г.О. Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб. / Г.О. Шамбровський. – К.: Знання, 2011. – 187 с.
46. Шведа Ю. Європейська партійна система та її вплив на національні партійні системи / Ю. Шведа // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. – С.145–154.
47. Швидюк С. Регіональна політика Польщі: ретроспектива і погляд у майбутнє / С. Швидюк // Політологічні та соціологічні студії. Т. XII. Політичні виміри процесів європейської інтеграції : зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов. Чернівці: Букрек, 2013. – С.313 – 325.
48. Шіммельфенніг Ф. Європеїзація Центральної та Східної Європи / Ф. Шіммельфенніг, У. Зедельмаєр. – К.: Юніверс, 2010. – 288 с.
49. Шульга М. Критерії європейської ідентичності / М. Шульга // Політичний менеджмент. – № 2. – 2010. – С. 139–147.
50. Яхтенфукс М. Європейська інтеграція / М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох та ін; [пер. з нім. М. Яковлева]. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 394 с.

Нормативно-правові джерела

1. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) : хрестоматія / упоряд. Б. В. Бабіна. – О.: Фенікс, 2012. – 294 с.
2. Україна-Європейський Союз: зібрання міжнародних договорів та інших документів (1991-2009) / за заг. ред. О.С. Камишева. – К.: Юстиніан, 2010. – 608 с.
3. Хартія основних прав ЄС (The Charter of Fundamental Rights of the EU) [Електронний ресурс]. – http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/charter/index_en.htm
4. Засновницькі договори ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eurlex.europa.eu/en/treaties/new_founding_treaties.htm#founding
5. Treaty establishing the European Coal and Steel Community (1951) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/new_founding_treaties.htm#founding
6. The Treaty of Rome, officially the Treaty establishing the European Economic Community (1957) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/new_founding_treaties.htm#foundingCommunity (ТЕЕС)
7. Treaty establishing the European Atomic Energy Community (1957) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/new_founding_treaties.htm#founding
8. Schengen Convention implementing the Schengen Agreement (1985) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922\(02\):en:HTML](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922(02):en:HTML)
9. Single European Act (1986) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11986U/TXT>
10. The Maastricht Treaty The Treaty on European Union (TEU) (1992) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf
11. The Copenhagen Criteria (1993) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_en.htm?locale=en
12. The Treaty of Amsterdam (the Treaty of Amsterdam amending the Treaty of the European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts) (1997) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf

13. The Treaty of Nice (Treaty of Nice amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts) (2001) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eurotreaties.com/nicetreaty.pdf
14. The Draft Treaty establishing a Constitution for Europe (TCE) (2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: european-convention.eu.int/docs/treaty/cv00850.en03.pdf
15. The Treaty of Lisbon (2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text

Інформаційні ресурси

1. Офіційні Інтернет-представництва інституцій Європейського Союзу
2. Офіційний веб-сайт Європейського Союзу – <http://europa.eu>
3. Офіційний веб-сайт Європейської Ради – <http://www.european-council.europa.eu>
4. Офіційний веб-сайт Ради ЄС – <http://www.consilium.europa.eu>
5. Офіційний веб-сайт Європейської Комісії – <http://ec.europa.eu>
6. Офіційний веб-сайт Європейського Парламенту – <http://www.europarl.europa.eu>
7. Офіційний веб-сайт Суду Європейського Союзу – <http://curia.europa.eu>
8. Офіційний веб-сайт Суду Аудиторів – <http://www.eca.europa.eu>
9. Офіційний веб-сайт Соціально-Економічного Комітету ЄС – <http://www.eesc.europa.eu>
10. Офіційний веб-сайт Комітету Регіонів – <http://cor.europa.eu>
11. Офіційний веб-сайт Представництва ЄС в Україні – <http://eeas.europa.eu>
12. Офіційний веб-сайт Європейської Служби Зовнішньої Діяльності – <http://eeas.europa.eu>
13. Офіційний веб-сайт Інформаційного Центру Сусідства ЄС – <http://www.enpi-info.eu>
14. Online Resource Guide to EU Foreign Policy – <http://www.eufp.eu>
15. Офіційний веб-сайт Європейського Омбудсмена – <http://www.ombudsman.europa.eu>
16. Офіційний веб-сайт Європолу – <https://www.europol.europa.eu>
17. Інтернет-портал законодавства ЄС – <http://eur-lex.europa.eu>
18. The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) – <http://fra.europa.eu/en>

Веб-представництва Європейських партій

1. European Peoples Party (Christian Democrats) – <http://www.eppgroup.eu>.
2. The Alliance of European Conservatives and Reformists (ECR) <http://ecrgroup.eu>.
3. The Alliance of Liberals and Democrats for Europe (ALDE) – <http://www.alde.eu/en/>.
4. Europe for Freedom and Direct Democracy [Electronic resource]. – <http://www.efdgroupp.eu>.
5. Nordic Green Left (GUE/NGL) – <http://www.guengl.eu>.
6. The Greens/European Free Alliance – <http://www.greensefa.eu>.
7. Group of Progressive Alliance of Socialists and Democrats S&D – <http://www.socialistsanddemocrats.eu>.
8. Веб-сторінка Європейської громадянської ініціативи – European Citizens' Initiative Official Register – <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome>
9. Офіційне Інтернет-представництво Європейської конфедерації профспілок – <https://www.etuc.org/>

Інтернет-адреси інформаційних центрів і науково-дослідних установ

1. Глосарій термінів Європейського Союзу – <http://europa.dovidka.com.ua>
2. Он-лайн портал європейських новин (укр.) – <http://ua.euronews.com>
3. Веб-портал Мережі центрів європейської інформації в Україні – <http://ukrcei.org/lincs/>
4. Інтернет-ресурс журналу Europe's World – <http://europesworld.org>
5. The Center for European Policy Studies – <http://www.ceps.be> ENERPI
6. European Network of Economic Policy Research Institutes – <http://www.enepri.eu> EPIN

7. European Policy Institutes Network – <http://www.epin.org>
8. Institute for European Studies – <http://www.ies.be>
9. Eurostat (The statistical office of the European Union) – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
10. Eurobarometer (the Public Opinion Analysis sector of the European Commission) – http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
11. Europeans' Engagement in Participatory Democracy. Report. Fieldwork: February 2013. – Publication: March 2013 / Flash Eurobarometer 373. – http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_373_en.pdf
12. European Social Survey - <http://www.europeansocialsurvey.org/>
13. European Strategic Partnerships Observatory (ESPO) - <http://strategicpartnerships.eu/>

9. Словник дисципліни

Терміни (укр.)	Terms (English)
Бюрократія	Bureaucracy
Виборча система	Electoral system
Виконавча влада	Executive power
Виховання політичне	Political education
Влада	Authority
Геополітика	Geopolitics
Глобальна політика	Global politics
Громадянство	Citizenship
Громадянське суспільство	Civil society
Декларація	Declaration
Демократія	Democracy
Держава	State
Доктрина	Doctrine
Європейський союз	European Union
Євро	Euro
Європейська рада	European council
Європейська спільнота	European community
Європа держав-націй	Europe of nation-states
Законодавча влада	Legislative power
Ідеологія	Ideology
Консенсус	Consensus
Консолідація	Consolidation
Конституція	Constitution
Космополітизм	Cosmopolitanism
Країна - кандидат	Candidate country
Критерії ВСТУПУ	Accession criteria
Лібералізм	Liberalism
Лідер політичний	Political leader
Мажоритарна система	Majority system
Меморандум	Memorandum
Міграція	Migration
Мілітаризація	Militarization
Монополізм	Monopolize
Націоналізм	Nationalism
Незалежність	Independence
Нейтралітет	Neutrality
Опозиція	Opposition
Паритет	Parity
Партія	Party

Парламент	Parliament
Патріотизм	Patriotism
Плюралізм	Pluralism
Плебісцит	Plebiscite
Політика	Politics
Право	Right
Процес політичний	Political process
Рада	Council
Республіка	Republic